



Farkas József

## Örök reformáció

„Énekeljétek az Úrnak új éneket, mert csodadolgokat cselekedett;  
(Zsoltárok 98,1)

**A MEGSZOKOTT TEOLÓGIAI** szakkifejezéssel így jelölöm meg mostani igehirdetésem témáját: örök reformáció. Arról van tehát szó, hogy miközben emlékezünk a régi-ekre, aközben előre is tekintünk; a régi-ekből tanulságot veszünk, és a tanulságok alapján azt fürkészzük, hogy innét elöretekintve, ma miféle reformáció esedékes. Örök reformációt gondolt az Isten. A tegnappal nem zárult le az ő gondolata. Tegnap, a XVI. században valamit elvégeztek. Annak a lendületével, bátorságával, abban az irányban, amit akkor mutattak, ma előre kell haladnunk újabb reformáció felé. Így értem azt, hogy örök reformáció.

Az Ige másként beszél, de meggyőződéses szerint ugyanarról a témáról szól. Egyszerűbben, szebben, érthetőbben, melegebben így mondja: „Új éneket énekeljétek, mert csodadolgokat cselekedett az Isten!” Nem másról beszél, csak másként. Szébben, szinte azt mondhatnám, költőiben, de úgy is merem mondani, hogy igazabban. Új éneket énekeljétek, mert csodadolgokat cselekedett az Úr!

Első hallásra is kitűnik három gondolat ebből az Igéből.

Isten igénye az, hogy legyen új. Vannak régi zsoltárok, régi énekek, Dávid korában is voltak már tiszteltetelmű régi énekek. De Isten kérése az, hogy új énekkel dicsőítsék őt. Isten kérése, gondolata a megújulás, az örök új.

Azután: *Énekeljétek!* Amikor Isten ezt mondja, azt kéri, hogy boldogan, lendületesen énekeljétek. Tehát nem masírozásról van szó, nem szervezkedésről, nem harcról van szó, hanem éneklésről. Jézus alapképlete az, hogy a köréje gyülekező emberek, tanítványok „lakodalmas nép”. Talán nem istenkáromlás, ha azt mondom: Új nótát, új dalt tehát az Istennek!

Végül: Nem azért kell új dalt énekelni, mert tehetséges poéták vannak az egyházban, vagy akár tehetséges teológusok, akik ki tudnak ötlöni valami újat, hanem mert *csodadolgokat* cselekedett az Isten.

Istennek időközben megtapasztalt cselekedeteit kell énekké szépíteni.

**SAKKIFEJEZÉSSEL ÉLVE:** az örök reformációról szólok. Az Ige szavai szerint szeretném az új éneket tanítani, mivelhogy *valóban* csodadolgokat cselekedett az Isten. Egy okos marxista egyszer azt mondotta: az a jó marxista, aki Marxot idézve túllép Marxon. Nem tudom, hogy ők elfogadják-e ezt, de én mint kálvinista elfogadom Kálvin Jánosra nézve, hogy az a jó kálvinista, aki hálát adva Kálvinért, őt idézve, őreá emlékezve túllép Kálvinon. Kálvin maga kétségtelenül így gondolta az ő munkáját. Ilyen szellemben akarok szólni: Kálvinért, Lutherért hálát adva, túllépünk Kálvinon és Lutheron. De persze először emlékezünk rájuk, megköszönjük Istennek az ő munkájukat. És amikor az emlékezés világába lépek, beiratkozom tanítványul egy tanítómester iskolájába – és egy pillanatig kegyelettel emlékezem erre a tanítómesterre, annál is inkább, mert éveken át itt ült a mi gyülekezetünk sorainkban. Nemcsak az én meggyőződés, de a szakmabelieknek is az a meggyőződésük, hogy a XX. század legnagyobb magyar kálvinista történettudósa volt. Révész Imrere, a debreceni egyetemi tanárra és püspökre gondolok. Amikor letette püspöki tisztét, idejött közénk, és éveken át itt hallgatta az Igét. Utólag megvallom, nagyon megilletődötten prédikáltam akkor. Hogy jövök én ahhoz, hogy Révész Imrének prédikáljak? Ezt a nyomasztó érzést az tette elviselhetővé, hogy beszélgetéseinkből tudtam: puritán kálvinista ember jön az istentiszteleteinkre, aki nem tudományának nagysága szerint kritizálja prédikációm, hanem mint egyszerű kálvinista ember hallgatja az Igét.

**RÉVÉSZ IMRÉNEK 1932-BEN** megjelent egy könyve, amelyet a háború előtti egyház nem szeretett, és a mai egyház sem szeret. Címe: *A reformáció*. Olyan fájdalmasan éles igazságokat mondott ki ebben a könyvében, hogy az egyház nem tudta, és ma sem tudja elviselni

ezeket az igazságokat. Úgy beszélt a reformációról, hogy az ítéletté lett az egyház felett. A háború előtti egyház felett is ítéletté lett, és a háború utáni, mostani egyházunk felett is ítélet ez a könyv. Érthető, hogy általában nem szeretik ezt a könyvet. De hát én szeretem, és rendkívül sokat tanultam belőle. Most ebből a könyvből idézek a reformációra vonatkozó három igazságot.

**Az első** nagyon egyszerű, de nagyon fontos igazság: a reformációban volt egy bizonyos *történelmi* elem, de volt benne *történelem feletti* elem is. Ezt fontos emlegetni, mert hol ide, hol oda csapódik a reformációt tanulmányozó ember. Az egyházat megkísérti, hogy csupa istenit lásson benne: csupa áldás, csupa Ige, csupa hőstett, csupa mártírium... Pedig voltak nagyon vas-kos, emberi elemei is a reformációnak. Konkrét történelmi, hatalmi, gazdasági elemek. Van a marxista filozófiának is bizonyos igazsága, hogy a polgárság birkózott ekkor a klérussal, nemzeti államok ébredtek és a Római Kúria ellen lázadoztak, és így tovább. A történelemtudomány nagyon pontosan kinyomozta, hogy milyen emberi-történelmi elemek voltak a reformációban, de Révész Imre azt mondja, hogy ezek *mögött* az elemek *mögött* ott volt a lényeg: a történelem feletti elem. És az a helyes szemlélete a reformációnak, ha „megadjuk a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené”. A történelemnek, az emberi vonatkozásoknak megadjuk azt, ami emberi vonatkozás volt, de aztán keressük azt, ami több, mint emberi.

**Második** gondolatában azt konkretizálja, hogy a reformációban mi volt a történelem feletti. Úgy állítja fel a tételt, hogy a középkorban a vallásos intézmények eltakarták Istent az emberek elől. Isten nevében állítottak fel egy sereg intézményt: pápaságot, szerzetesrendeket, mindenféle egyházi szervezeteket, dogmákat. Végül úgy elhatalmasodtak ezek az intézmények, hogy eltakarták Istent az emberek elől. Más kifejezéssel: vallássá lett

az, ami eredetileg egyáltalán nem volt vallás. Évszázadok során elburjánzott a felépítmény, a szervezet, a szöveg, olyannyira, hogy mögötte szinte hozzáférhetetlenné lett az Isten. A reformációban az történt, hogy Isten áttörte ezt az akadályt, és ő maga hatalmasan megjelent Szentlélekével a világon. A reformáció tehát nem emberi csinálmány, nem emberi szervezés, nem alulról felfelé való dörömbölés, nem emberek vetették szét ezeket a falakat. Révész Imre szerint ez a reformáció lényege, ez a történelem feletti valóság: az, hogy Isten *felülről* áttörte ezt a rettenetes szövevényt, és megjelent a 16. század emberének, Luthernek, Kálvinnak, sokaknak, kicsi embereknek, más-más nemzetbelieknek, köztük a magyar reformátoroknak is. Az élő Isten megjelent a Szentlélek erejében.

A **harmadik** gondolat az, hogy a reformáció korántsem végzett el mindent. Ezzel az állításával Révész Imre szembefordul a nagy reformációkultusszal. A konfirmációs katekizmusban mi is azt tanultuk, hogy „a reformációban a reformátorok helyreállították eredeti tisztaságában Krisztus egyházát”. Révész Imre azt mondja, hogy ez nem igaz. Nem állították helyre. Kezdték helyreállítani, valamit elvégeztek, de *igen sok tennivaló maradt* nekünk is. Ebből már sejthető, miért nem tetszett ez a Révész Imre-féle tanítás sem a régebbi, sem a mostani egyházunknak. Ez fájdalmas igazság. Kiveszi azt a dicsekedést a szánk-ból, hogy a mi egyházunk eredeti tisztaságában visszaállított keresztényen egyház. Nem az! Nagyon sok középkori, nagyon sok társadalmi bevetülés érintetlenül maradt a protestáns egyházakban is. Révész Imre tétele az, hogy *folytatni kell* a reformációt. Valamit elvégeztek a reformátorok az ő korukban, többet nem lehetett. Áldjuk Istent azért a bátorságért, amellyel életüket kockáztatták az egyház megújításának szolgálatában. Hálát adunk azokért a dolgokért, amiket elvégeztek a nagyon sok tennivalóból, de ugyanakkor gondoljunk arra, hogy maradt még bőven.

Ime, ez a három fő gondolata ennek a könyvnek, amelyik tehát megérdemli, hogy végre elolvassa és megszívlelje az egyház. Ehhez még egy gondolatot fűzök: Amikor Kálvin János közeledni érezte a halálát, határozottan megtiltotta, hogy sirja fölé valami jegyet tegyenek. Mindmáig sem tudja senki, hol nyugszanak Kálvin János testének

*földi maradványai* Genfben. Ő nagyon jól tudta, micsoda kultuszt csinálnak a keresztyének a szentekből, atyákból, vértanúkból, és tudta, hogy menthetetlenül „kálvinista” kultusz alakul ki az ő sírja körül, ha jól el nem rejteti a porait! Ez mutatja, miféle lélek volt benne. Nem fontos Kálvin, nem fontos, hol porlanak csontjai, nem szabad elakadni Kálvinnál! Legszenőbb meggyőződésem szerint az a jó kálvinista, aki Kálvint idézve, érte nagyon mélyen hálát adva, továbblép Kálvinnon. Az a jó kálvinista, aki Kálvin szenvedélyével hagyja maga mögött Kálvint. Teljes tisztelettel betagozza őt a történelem nagyjai közé, de ezután maga mögött hagyja, és elindul Kálvin szellemével, alázatával, Kálvin Ige-szerelmével az aktuális tennivalók, az örök reformáció felé.

A **TOVÁBBIKÉTBEN HÁROM VONALAT** mutatok fel a *ma aktuális* reformációról. Lehet, hogy ez a három igazában egy feladatnak három oldalról való megközelítése.

**Először is** vallom, hogy a megújulás, sőt az üdvösségre jutás ezen a három lépcsőfokon át érhető el: Találkozni kell a kendőzetlen valósággal, azután Krisztus fantáziájával föl kell ismerni, hogy mivé változhat el a mostani valóság, majd a Szentlélek hatalmával el kell indulni a valóság megváltoztatására. Ezt a vallomást most a reformációra alkalmazom. A reformáció feladata az, hogy az egyházak *a valósággal találkozzanak*, mert álmodozva élnek a valóság felett vagy a valóság alatt, vagy háttal a valóságnak. Az egyház megújulásában tehát az első feladat az, hogy a valósággal találkozzon az egyház. Aztán a valóságot *Krisztus fantáziájával* szemlélje, és látomását a *Szentlélek által* valósítsa meg.

A középkor végén, az újkor elején előállt Kopernikus és Galilei, és új világméretű rajzokat az emberiség elé. De az egyház makacszkodott, és nem akarta elfogadni ezt a világméretű. Szívesebben megégette volna a csillagászokat, csakhogy maradjon minden a régiiben. A valóságnak új távlata rajzolódott ki, és mennyit kellett az egyháznak kínlódnia, amíg megbékélt az új valósággal!

Ma ugyanígy esedékes az, hogy az egyház a mai sokféle vonatkozásban kitágult valósággal találkozzék. Az univerzum még nagyobb lett a szemünkben a modern mérőeszközök által, de a társadalomtudományok terén is egészen új összefüggéseket ismertünk fel ember és

ember között. És micsoda mélységeket ismertünk meg az ember belső világában Freud óta! Az a pap, aki ma úgy prédikál, mint ahogyan a XIX. században prédikáltak Freud előtt, az végzetesen eltéveszti a dolgot. Aki Einstein után úgy prédikált, mintha nem született volna egy Einstein nevű ember a világra, az végzetesen elvéteti az Isten ügyét.

Döbbenetesen kitágult a valóság, zavaróan sokrétűvé lett, mert a régi törvények érvénytelenné lettek. A régi fizikai törvények, a régi élettani törvények, de a régi dogmák is megrendültek. Mindent újra kellett szövegezni. A fizikusnak új módon kellett találkoznia a valósággal, a népvézérnek meg kell ismernie a nép valóságát, ha vezetni akarja a népet. És az egyháznak is meg kell ismernie a valóságot! Ez a legsürgetőbb reformatori feladat: *a valósággal találkozni*. A társadalomtudományokban felmutatott új társadalmi valósággal, a mélylélektanban felmutatott új embervalósággal, az univerzumnak az einsteini távlatokban kitágult új valóságával, és így tovább. Ma még messze van az egyház ezektől, inkább csak szidja az újítókat. Ezt nem szabad tovább csinálni! Végre találkoznia kell az egyháznak a valósággal!

És az új valóságot *fantáziával* kell nézni. Új fantáziával: mi minden lehet ebből a világból, milyen isteni lehetőségek rejtőzködnek ebben a kitágult embervalóságban és univerzumban, micsoda új, isteni gondolatok adódnak az új perspektívákból! Fantáziával, Jézus ember-szerető fantáziájával kellene nézni ezt az új valóságot, és aztán a Szentlélek hatalmával azok közé kellene állni, akik a világ megújításán fáradoznak. Ez tehát az egyik megfogalmazása a mostani reformatori feladatnak: a valóságot fantáziával és a *Szentlélek hatalmával* munkába venni.

A **második** megfogalmazás így hangzik: Az elmúlt évszázadokban az egyház megengedhette magának azt a luxust, hogy túl sokat foglalkozzon a túlnani világgal. Foglalkozott Istennel, a Szentháromsággal, megfoghatatlan misztériumokkal, az angyalok, az ördögök, a világvége témájával. Túlságosan sokat foglalkozott a túlnanival, és ezt mindig az itteni feladatok rovására tette. Innen reálisan le kell szállni a valóság talajára úgy, hogy az *embert* kell megfigyelni, az embert kell megszeretni, meggyógyítani. Az egyház feladata *az ember szolgálata*. És itt már csak részletkérdés az, hogy nem

szabad az emberhez sem úgy szólni, mint kétszáz évvel ezelőtt: Te bűnös vagy, te féreg vagy, te kárhozzatra méltó vagy! Közben ugyanis kivirágzott az *emberi méltóság* tudata, és az ember elkezdett emberi módon berendezkedni a Földön. És ez nem rossz. Ez nem istentelen. Az embernek méltósága van, ez bibliai gondolat. Az ember méltósága felől kell megszólítani az embert. Azelőtt úgy szóltak az emberhez, hogy „te szegény, te boldogtalan, odaát majd csodálatos kárpótlást kapsz a földi nyomorúságodért”. Ezt a hangot abba kell hagyni az egyházban! Jaj nekünk, ha csak azokhoz tudunk szólni, akik boldogtalanok, szegények, a halál közelében élnek, inségben vannak. Persze hogy ilyenek mindig lesznek, és elsősorban mindig ezekhez kell elmennünk szolgálatainkkal.

De nem csupán ez a mi szolgálataink. Itt is áll az, hogy több az egyház feladata, mint a szegénygondozás. Minden néphez küld minket a mi Urunk, és ez nemcsak földrajzi távolságokat jelent, hanem a társadalom rétegződésére is utal. Ahhoz az emberhez, aki jól érezni magát a Földön, ez az új reformátori hang: „Nagyon helyes, hogy jól érzed magad, de, ember, több az élet ennél! Örülök, hogy van kenyered, lakásod, ruhád, van békés életed. Áldjuk Istent, hogy ez mind megvan! Bárcsak így lenne az egész világon!” De ebben a helyzetben is van mondanivaló: Több az élet! Ezt a többet, a Krisztusban való többletet kell odakinálnunk az embereknek. A második gondolatnak tehát

az a tartalma, hogy nem az égben kell kalandoznunk teológia címén, hanem az embert, a nyomorult, boldogtalan, éhező, vagy a jólétben, békében élő embert kell többre, üdvösségre segíteni. Már itt a Földön kell az üdvösség jó ízeit megízlelni.

A *harmadik gondolat* így szól: Ez ideig az egyház élete lényegileg a vallásosságban merült ki. Vallásos gyakorlatokban: ima, ünnep, templom, liturgia, papi öltözékek stb. Az új reformáció ezeket egy kicsit háttérbe szorítja, és a *lényegre* irányítja a figyelmünket. A lényeg tudniillik a Szentlélek Úristen, akinek erejében Krisztus valósággá lesz közöttünk. Vagyis eddig a vallásos teljesítmények számítottak, ezután kisebb jelentőségük lesz ezeknek, a szertartásoknak, az ünnepeknek, és inkább a hétköznapi keresztyénséget kell megélni. A szekuláris, a világi keresztyénséget kell megélni úgy, hogy Szentlélek-erőket veszünk magunkba. És az egyház legfőbb feladata az lesz, hogy tudakozza: Mik a törvényei a Szentléleknek, mikor szomorítjuk meg, mikor édesgetjük magunk közé Isten Szellemét? Mert a keresztyénség végül is a Szentlélek-erőkben való járás.

**BEFEJEZÉSÜL** még egyszer idézem az Igét: „Új éneket énekeljtek!” Ezek a feladatok izgalmasabbak, kockázatosabbak, ezekben el lehet tévedni, az egzisztenciánkat is kockáztatni kell ebben a harcban. Szép, küzdelmes, kockázatos élet ez, de végül is akkor ér valamit, ha valóban új éneket énekelünk. A

végén még egyszer szeretném megütni a szubjektív hangot: Nekem gyönyörűség a reformáción gondolkodni. Nekem gyönyörűség Kálvint olvasni, tisztelni, aztán magam mögött hagyni, és előremenni. Nekem gyönyörűség a mai világot, annak valóságát keresni, gyönyörűség ennek a világnak a valóságát fantáziával nézni. Gyönyörűség a Szentlélek titkát fürkészeni. Gyönyörűség azt az Igét átélni, hogy „a szél fű, ahová akar”. Gyönyörűség átélni azt, hogy „nem mértékkel adja az Isten az ő szellemét”! Ez az én vallomásom, mint ahogy egyszer a zsoltairos mondta: „Ének volt számomra a Te törvényed, Istenem!” Nem roskasztó, nem keserű teher, *ének* volt számomra a Te törvényed! Ez az én vallomásom, hogy ének számomra a reformáció. Ének, gyönyörűség. Bárcsak tudnánk közös platformot találni, hogy ha igaz, amit mondok, akkor többen mondjuk, együtt mondjuk, és imádkozunk érte! De ezt csak úgy érdemes csinálni, ha ez végső soron nem harc, nem szervezkedés, nem világnézet, nem valamilyen katonásdi, hanem a lakodalmas nép új nótája. Én így élek, hogy Isten lakodalmas népéhez tartozom, és szeretnék mindig új éneket énekelni. Mert felette igen jó dolog az Isten lakodalmas népe közé tartozni!

#### ELMÉLKEDJÜNK!

1. A te életedben is örök reformációt, szakadatlan megújulást akar munkálni az Isten. Azt kéri tőled, hogy új éneket énekelj öneki. Van-e a szívedben új Ige, új öröm, új lendület, vagy csak a régi idők szép emlékeiből tengeted nyomorúságosan lelki életedet?

2. A megújulás iránya: Jézus Krisztus. Semmit nem ér a keménynyakú kálvinizmus, ha hiányzik belőle Jézus Krisztus bölcsessége és bátorsága, szelídsége és szeretete. Ne elégedj meg az eddigi Krisztusismeretteddel! Hidd el és fogadd el, Krisztus sokkal több annál, amennyit eddig megtapasztaltál belőle.

3. Ez a Jézus Krisztus most arra emlékezteti a gyülekezeteket, hogy fölöttébb haszontalan ünneplés lenne az, ha az egyház virágokkal ékesítené a régi próféták és reformátorok sírjait, és közben megölné a mostani prófétákat és az új reformátorokat. Megtaláltad-e a helyedet az egyház megújulásáért folyó, mostani kemény küzdelemben?

**Forrás:** Eretnek evangélium. A kockázatos szabadság (1969)

